

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

БОНДАРЕВСЬКА ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

УДК 378.147:81

**ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ САМОСТІЙНО-
ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.09 – теорія навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі «Криворізький державний педагогічний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Малихін Олександр Володимирович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, завідувач кафедри
романо-германських мов і перекладу.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Чайка Володимир Мирославович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
декан факультету педагогіки і психології;

кандидат педагогічних наук
Опалюк Тетяна Леонідівна,
Кам'янець-Подільський національний університет імені
Івана Огієнка, старший викладач кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи.

Захист дисертації відбудеться 30 січня 2019 р. о 10-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 28 грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Інтеграція України в Європейський освітній простір, у якому серед глобальних стратегій навчання провідна роль відводиться самостійно керованому навчанню, зумовлює необхідність підготовки майбутніх фахівців, здатних до саморозвитку й самоосвіти, а отже, створення в закладах вищої освіти системи самостійної роботи студентів, котра забезпечує засвоєння ними змісту навчання й набуття професійної компетентності. Самостійно-пізнавальна діяльність того, хто навчається, є визначальною характеристикою процесу отримання освіти в глобалізованому інформаційному суспільстві. У дидактиці самостійно кероване навчання – процес отримання знань, коли студент сам приймає рішення, без допомоги з боку інших, формулює власні навчальні цілі й освітні потреби, визначає людські й матеріальні джерела знань, обирає й реалізує освітню стратегію й оцінює отримані знання.

У Законі України «Про освіту» (2017) зазначено, що індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується за урахування його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їхньої складності, методів і засобів навчання. Отже, саме цим зумовлюється незаперечна актуальність дослідження проблеми формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у цілому, а також вивчення дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін у визначеному контексті зокрема.

Феномен самостійно-пізнавальної діяльності з давніх часів викликав інтерес видатних учених і педагогів. Важливу роль самостійної роботи у навчально-пізнавальній діяльності людини підкреслювали Й. Ф. Гербарт, А. Дістервег, Дж. Дьюї, Я. А. Коменський, Дж. Локк, Й. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський. Вагомий внесок у розвиток проблеми самостійно-пізнавальної діяльності зробили такі вчені, як Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та інші. На особливу увагу заслуговують праці науковців, пов'язані з організацією самостійно-пізнавальної діяльності: С. Архангельського, В. Буряка, В. Ковальчука, В. Козакова, І. Лернера, О. Малихіна, А. Молибога, П. Підкасистого, М. Смирнової, М. Солдатенка.

Психологічний аспект розв'язання суперечливих питань, котрі стосуються формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності, досліджували науковці східнослов'янського освітнього простору – І. Зимня, Р. Немов, Р. Павелків, О. Сергеєнкова, Л. Столяренко, а також представники західноєвропейських і північноамериканських наукових шкіл – К. Артельт, К. Конрад, Ж. Піаже, Г. Фрідріх, Х. Хекхаузен, У. Шифеле. Окремі психолого-педагогічні аспекти досліджуваного дидактичного феномена безпосередньо й опосередковано вивчаються в роботах І. Задорожної, Я. Кодлюк, Л. Морської, Т. Опалюк, А. Степанюк.

Поняття індивідуалізації та диференціації навчання набувають досить широкого діапазону трактування у працях Н. Арістової, Г. Васьківської, Є. Ільїна, С. Максименко, І. Малафіїка, А. Марущака, Г. Мешко, М. Письменної, Л. Сікорської, Г. Терещука, І. Унт, В. Чайки, О. Чернякової, О. Янкович та багатьох інших педагогів.

Класифікаціям самостійних робіт присвячено дослідження Т. Капітонової, Дж. Коба, Н. Конюхової, К. Меннінга, Н. Ошорової, П. Підкасистого, Г. Стадник. Умови та вимоги до пізнавальної активності вивчаються К. Ковальновою, О. Малихіним, О. Пиндик, Є. Танько, В. Чайкою.

Аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень засвідчує, що, незважаючи на широкий спектр наукових розвідок щодо визначеного дидактичного дослідного поля та значну кількість розроблених підходів до організації самостійно-пізнавальної діяльності студентів, проблема формування індивідуальних стратегій навчання в освітньому процесі не знаходить необхідного висвітлення в теорії і практиці навчання.

Актуальність і доцільність проведення дослідження визначають наявні протиріччя:

– між зумовленою сучасним станом інформатизації суспільства необхідністю розвитку самоосвіти як компоненти особистісного самовдосконалення та обмеженістю ресурсних можливостей студентів, як суб'єктів навчання, для реалізації процесів САМО;

– між потребою у підготовці висококваліфікованих фахівців, які мають глибокі знання з гуманітарних дисциплін, та здебільшого формальним характером формулювання цілей і завдань курсів у традиційній практиці навчання в закладах вищої освіти;

– між існуванням об'єктивної потреби формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів під час вивчення гуманітарних дисциплін та відсутністю обґрунтованих дидактичних умов задля забезпечення ефективності цього процесу.

Наявність визначених суперечностей, а також констатована недостатня розробленість окресленої проблеми в дидактиці вищої школи зумовили формулювання теми дисертаційної праці **«Формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну працю виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет» (з 26 січня 2016 р. ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет») у частині наукової теми «Теорія та практика самостійної роботи учнів і студентів» (реєстраційний номер ДР 0100U005594). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» (протокол № 5 від 23.12.2011 р.) й узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 4 від 23.04.2013 р.).

Об'єкт дослідження: самостійно-пізнавальна діяльність студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Предмет дослідження: дидактична модель формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці результативності імплементації дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін в освітню практику вищої школи.

Завдання дисертаційної праці:

1. На основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури визначити сутність самостійно-пізнавальної діяльності студентів як дидактичного феномена, уточнити її зміст й описати структуру.

2. Виявити й дефініціювати сукупність дидактичних умов формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін як основу розробки структурно-функціональної моделі.

3. Обґрунтувати компонентну структуру досліджуваної моделі.

4. Конкретизувати й описати критерії, показники та рівні сформованості гуманітарної компетентності студентів як функціональний результат реалізації індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів.

5. Експериментальним шляхом довести доцільність імплементації моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін в освітню практику вищої школи.

Методологічною та теоретичною основою дисертаційної праці є загальні положення філософії про закономірності розвитку наукового знання, а також взаємозв'язку навчальної та пізнавальної діяльності, цілісності та неперервності гуманітарного розвитку особистості (Є. Бондаревська, І. Герасимова, С. Гончаренко, О. Гук, І. Зязюн, Л. Кондрашова, І. Лернер, В. Миронов, Н. Розов, В. Сластьонін, А. Сманцер, О. Цокур, Г. Шишмаренкова); ідеї науковців про особливості компетентнісного підходу (В. Байденко, А. Бермус, І. Бех, Н. Бібик, В. Болотов, Л. Ващенко, А. Вербицький, О. Гулай, О. Заболоцька, Е. Зеєр, І. Зимня, В. Ковальчук, Я. Кодлюк, Л. Кондрашова, В. Краєвський, В. Кузьменко, О. Локшина, О. Малихін, А. Маркова, Н. Ничкало, С. Ніколаєва, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, Дж. Равен, О. Савченко, Г. Фрейман, А. Хуторської); питання загальнонаукової методології вивчення педагогічних феноменів, явищ і процесів, їх моделювання (А. Богатирьов, Г. Бордовський, В. Козаков, О. Малихін, Г. Матушанський, С. Мельник, О. Слободянюк, А. Хуторської, В. Штофф); теоретичні положення про вплив індивідуально-психологічних особливостей індивіда на його навчальну діяльність (О. Винославська, А. Гебос, М. Дьяченко, І. Каньковський, Л. Колісниченко, Р. Немов, Н. Орішко, О. Савченко); вільного вибору індивідуально-особистісних навчальних стратегій (І. Ансофф, Н. Зверєва, А. Плигін); самореалізації особистості у пізнавальній діяльності (В. Давидов,

С. Пальчевський, В. Пікельна); ідеї побудови навчального процесу вищої школи на принципах персоналізації та самостійності суб'єктів (Н. Арістова, В. Луценко, О. Малихін, Л. Тархова,); теорії розвитку особистості (Б. Ананьев, А. Бандура, Л. Божович, Е. Еріксон, З. Курлянд, І. Малафійк, Б. Теплов); специфіки організації освітнього (навчально-виховного) процесу у вищій школі (С. Архангельський, Л. Гаврутенко, А. Ішков, З. Курлянд, В. Чайка); вільного вибору індивідуально-особистісних навчальних стратегій (Є. Бондаревська, А. Хуторської, В. Чайка, І. Якіманська).

Протягом останнього десятиліття з'явилася низка дисертаційних праць, присвячених питанням реалізації положень компетентнісного підходу (Т. Василюк, О. Дрогайцев, В. Желясков, В. Лапіна, Т. Мішеніна, С. Остапенко, І. Павленко, Г. Удовіченко). Предметом досліджень Н. Герасименко, І. Дорохіної, Н. Євтушенко, В. Карпюк, М. Малоіван, В. Полякової, І. Сіняговської стали проблеми формування і розвитку пізнавальної самостійності, організації та здійснення самостійно-пізнавальної діяльності й самостійної роботи студентів, а також питання вивчення дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін.

Для досягнення мети дослідження та виконання висунутих завдань послуговуємося трьома групами **методів**: теоретичними, емпіричними та статистичними.

Теоретичні: вивчення й аналіз загальнонаукової, навчально-методичної, науково-дослідної літератури, що дали змогу конкретизувати ключові поняття дослідження, визначити індивідуально-психологічні особливості особистості та розкрити дидактичний потенціал гуманітарних дисциплін щодо процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів; синтез, порівняння, конкретизація, систематизація й узагальнення теоретичних даних зумовили обґрунтування сукупності дидактичних умов і процес моделювання, виокремлення структурно-функціональних компонент дидактичної моделі, визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості гуманітарної компетентності студентів і розроблення технології її реалізації; методи теоретичного прогнозування використовувалися для подальшого визначення динаміки вияву рівнів сформованості гуманітарної компетентності студентів.

Емпіричні: опитування, анкетування, тестування, спостереження, бесіди, інтерв'ювання були проведені задля вивчення висхідного рівня сформованості гуманітарної компетентності через визначення рівнів її вияву; констатувальний, формувальний, контрольний етапи педагогічного експерименту були спрямовані на з'ясування ефективності імплементації в освітню практику вищої школи розробленої моделі на основі створення відповідних дидактичних умов.

Статистичні: розрахунок середнього арифметичного було застосовано для виявлення динаміки змін показників компонент гуманітарної компетентності; методи математичної статистики (коефіцієнт згоди χ^2 Пірсона) слугували для підтвердження достовірності результатів дослідження та доведення правомірності висунутої гіпотези.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота

здійснювалася на базі Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг) та ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ) протягом 2015/16, 2016/17 навчальних років. Різними видами експериментальної роботи було охоплено 178 студентів (87 – експериментальна група, 91 – контрольна група). Загальна кількість викладачів, які брали участь в експерименті, становила 57 осіб.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *уперше* теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено дидактичну модель формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (структурно-функціональними компонентами якої є: мотиваційно-самоактуалізаційна, знаннєво-змістова, діяльнісно-процесуальна, рефлексійно-корекційна); визначено сукупність дидактичних умов, створення яких забезпечує ефективність розгортання дидактичної моделі в освітньому процесі вищої школи (оптимізація самостійно-пізнавальної діяльності в логіці професійної самоактуалізації студентів; створення інтегративного освітнього простору на основі використання дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін; застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання як засобу інтенсифікації самостійно-пізнавальної діяльності студентів; забезпечення дидактичної адаптивності форм, методів, прийомів і засобів самостійно-пізнавальної діяльності задля індивідуалізації й диференціації цієї діяльності);

- *уточнено* трактування сутності поняття «індивідуальні стратегії самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін»; критерії, показники та рівні сформованості гуманітарної компетентності студентів;

- *подальшого розвитку* набули положення про застосування дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін щодо вдосконалення самостійно-пізнавальної діяльності студентів у цілому та формування індивідуальних стратегій цієї діяльності зокрема.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці й упровадженні в освітній процес вищої школи дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, під час імплементації якої було апробовано факультатив «Психологія англійською» (“Psychology in English”), матеріали навчального посібника “English for Industrial Engineering”, електронний навчальний курс «Іноземна мова» на базі платформи MOODLE, інтерактивну навчальну програму “Tell me more”, організовано діяльність розмовного клубу (Speaking Club) з носіями мови, а також відкриті заходи (конкурси, круглі столи, квести) із гуманітарних дисциплін.

Обґрунтовані в дисертації теоретичні положення й висновки, а також експериментальний матеріал можуть бути застосовані для подальших досліджень проблеми самостійно-пізнавальної діяльності студентів, розроблення підручників, навчальних посібників для студентів, слугувати основою для внесення змін до освітніх програм із гуманітарних дисциплін.

Упровадження результатів дослідження здійснювалося в Донецькому національному університеті економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг) (довідка № 01.01-17/180 від 7.03.2018 р.), у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Старобільськ) (довідка № 1/245 від 22.02.2018 р.), у ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет» (довідка № 09/1-89/3 від 6.03.2018 р.), у ДВНЗ «Криворізький національний університет» (довідка № 01/10-01/2018 від 20.02.2018 р.), у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ) (довідка № 68-18-86/1 від 03.02.2018 р.).

Апробацію результатів дисертації здійснено під час проведення педагогічного експерименту, а також шляхом оприлюднення теоретичних і практичних висновків і узагальнень під час виступів на таких міжнародних конференціях: «Ольвійський форум – 2014: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 4-7 червня 2014 р.), «Сталий розвиток промисловості та суспільства» (м. Кривий Ріг, 20-22 травня 2015 р.), «Розвиток промисловості та суспільства» (м. Кривий Ріг, 25-27 травня 2016 р.), «Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук» (м. Одеса, 12-13 серпня 2016 р.), «Іноземна мова як засіб мобільності майбутніх фахівців» (м. Кривий Ріг, 1-2 березня 2017 р.), «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (м. Кривий Ріг, 13 квітня 2017 р.), «Становлення і розвиток педагогіки» (м. Харків, 16-17 лютого 2018 р.), «Актуальні проблеми сучасної науки (м. Київ, 8-9 червня 2018 р.)».

Публікації. За темою дисертаційної праці опубліковано 19 одноосібних наукових і науково-методичних праць, із них: 1 стаття в зарубіжному виданні, 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в міжнародному виданні, 2 статті в інших виданнях, 1 навчальний посібник, 8 тез доповідей наукових конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, дванадцяти додатків (обсяг – 33 сторінки). Список використаних джерел налічує 320 найменувань, із них 46 – іноземними мовами. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок, обсяг основного тексту – 164 сторінки. У тексті вміщено 22 таблиці та 19 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, з'ясовано рівень її розробленості; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення здобутих результатів; наведено дані про апробацію; представлено інформацію про публікації автора, структуру й обсяг роботи.

У **першому розділі «Теоретичні аспекти формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін»** досліджено самостійно-пізнавальну діяльність як науковий феномен на основі зіставлення визначень і змісту таких педагогічних понять, як навчальна діяльність, пізнавальна діяльність, навчально-пізнавальна

діяльність, самостійна діяльність, пізнавальна активність, пізнавальна самостійність.

Вивчення наукових джерел за філософським, психологічним і педагогічним напрямками надає верифіковані підстави вважати, що за узагальненими визначеннями учених (П. Гальперіна, Д. Ельконіна, А. Маркової, Н. Талізної) навчальна діяльність – це така діяльність, у процесі якої суб'єкт оволодіває узагальненими способами навчальних дій, вирішуючи навчальні завдання, які ставить викладач.

Питання ролі й місця індивідуалізації навчання всебічно висвітлювалися у працях таких науковців, як С. Архангельський, В. Біблер, Г. Васківська, Л. Виготський, А. Гебос, С. Рубінштейн, Б. Теплов, Г. Терещук, І. Унт та інші. Поняття «індивідуальні стратегії» набуває широкого діапазону трактування у І. Ансоффа, І. Зимньої, Є. Ільїна, А. Ішкова, О. Леонтьєва, С. Максименко, Л. Морської, А. Миролюбова, С. Ніколаєвої, Н. Орішко, А. Плигіна та інших.

Різні аспекти розвитку проблеми вивчення змісту гуманітарних дисциплін знайшли відображення в численних психолого-педагогічних дослідженнях. Однією з важливих складових цієї проблеми є розуміння специфіки організації навчання гуманітарних дисциплін у контексті формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів і вияву дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін, що відображено в роботах М. Буланової-Топоркової, О. Гука, Р. Євсовича, М. Скаткіна, А. Хуторського. Висвітлення характерологічних особливостей предметів гуманітарного циклу представлено в наукових працях українських дидактів С. Гончаренка та Ю. Мальованого.

Вивчення розбіжностей і специфіки основних підходів до змістового наповнення понять «самостійно-пізнавальна діяльність» та «індивідуальні стратегії навчання», а також розкриття дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін щодо формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності дали змогу надати авторське визначення поняттю «індивідуальні стратегії самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін», котрі розуміємо як довгостроковий недеталізований інтегрований план реалізації діяльності, спрямованої на самостійне отримання знань, за умови врахування індивідуально-психологічних особливостей особистості студента, метою якого є формування відповідного рівня гуманітарної компетентності.

У другому розділі «Обґрунтування дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» на засадах аналітичної обробки широкого кола психолого-педагогічної й методичної літератури науково обґрунтованого уточнення дістає моделювання як основа системного розуміння процесу формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Дидактична модель є сукупністю чотирьох компонент: *мотиваційно-самоактуалізаційної, знаннєво-змістової, діяльнісно-процесуальної, рефлексійно-корекційної*, – ефективно розгортання якої забезпечується через

створення дидактичних умов формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: оптимізація самостійно-пізнавальної діяльності в логіці професійної самоактуалізації студентів; створення інтегративного освітнього простору на основі використання дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін; застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання як засобу інтенсифікації самостійно-пізнавальної діяльності студентів; забезпечення дидактичної адаптивності форм, методів, прийомів і засобів самостійно-пізнавальної діяльності задля індивідуалізації й диференціації цієї діяльності. Змістове наповнення дидактичної моделі представлено на рис. 1.

Описано етапи розгортання моделі, де початковий етап має консультативний характер для студентів та зумовлює організацію таких видів діяльності: забезпечення вільного доступу до навчальних програм дисциплін гуманітарного циклу через сайт університету або через MOODLE; застосування навчальних комп'ютерних програм; розробка власного індивідуального плану на початку курсу (через місяць після початку навчання); робота з електронним навчальним курсом «Іноземна мова» на базі платформи MOODLE.

Перший етап передбачає формулювання мотиваційно-діагностичної мети та відповідного цілепокладання. Під час реалізації етапу (його розгортання) студенти визначають завдання, котрі не потребують спеціальної підготовки, і застосовують знання та навички, здобуті в школі. Для викладача цей етап є підготовчим і містить у собі такі заходи: проведення наукових і методичних семінарів для викладачів задля оптимізації самостійно-пізнавальної діяльності студентів; розроблення методичних вказівок і посібників із застосуванням текстів професійного спрямування іноземною мовою; включення до навчальних програм гуманітарних дисциплін (іноземна мова, українська мова, психологія) диференційованих індивідуальних завдань.

Другий етап є активною фазою створення дидактичних умов. Студентам пропонують завдання більш високої складності, котрі можуть бути виконані успішно за умови проходження попереднього підготовчого етапу. Дидактичні умови реалізуються через такі дії: написання наукових статей за фахом іноземною мовою; набуття професійних знань з оригінальних іноземних джерел; викладання окремих тем гуманітарних дисциплін, зокрема психології, іноземною мовою; наукові роботи, котрі передбачають переклад і порівняльну характеристику термінів української й іноземної мов; проведення психологічного тестування іноземною мовою; перенесення досвіду складання інтелект-карт з психології до інших гуманітарних дисциплін, зокрема, іноземної мови й української мови; реалізація акту інтеракції у процесі навчання; проведення відкритих заходів (конкурсів, олімпіад, круглих столів, квестів) із предметів гуманітарного циклу; індивідуальна робота зі студентами під час підготовки до вищенаведених заходів із застосуванням різноманітних месенджерів і програмного забезпечення.

Третій етап завершує процес моделювання індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів і підводить підсумки результатів створення визначених дидактичних умов на першій і другій стадіях.

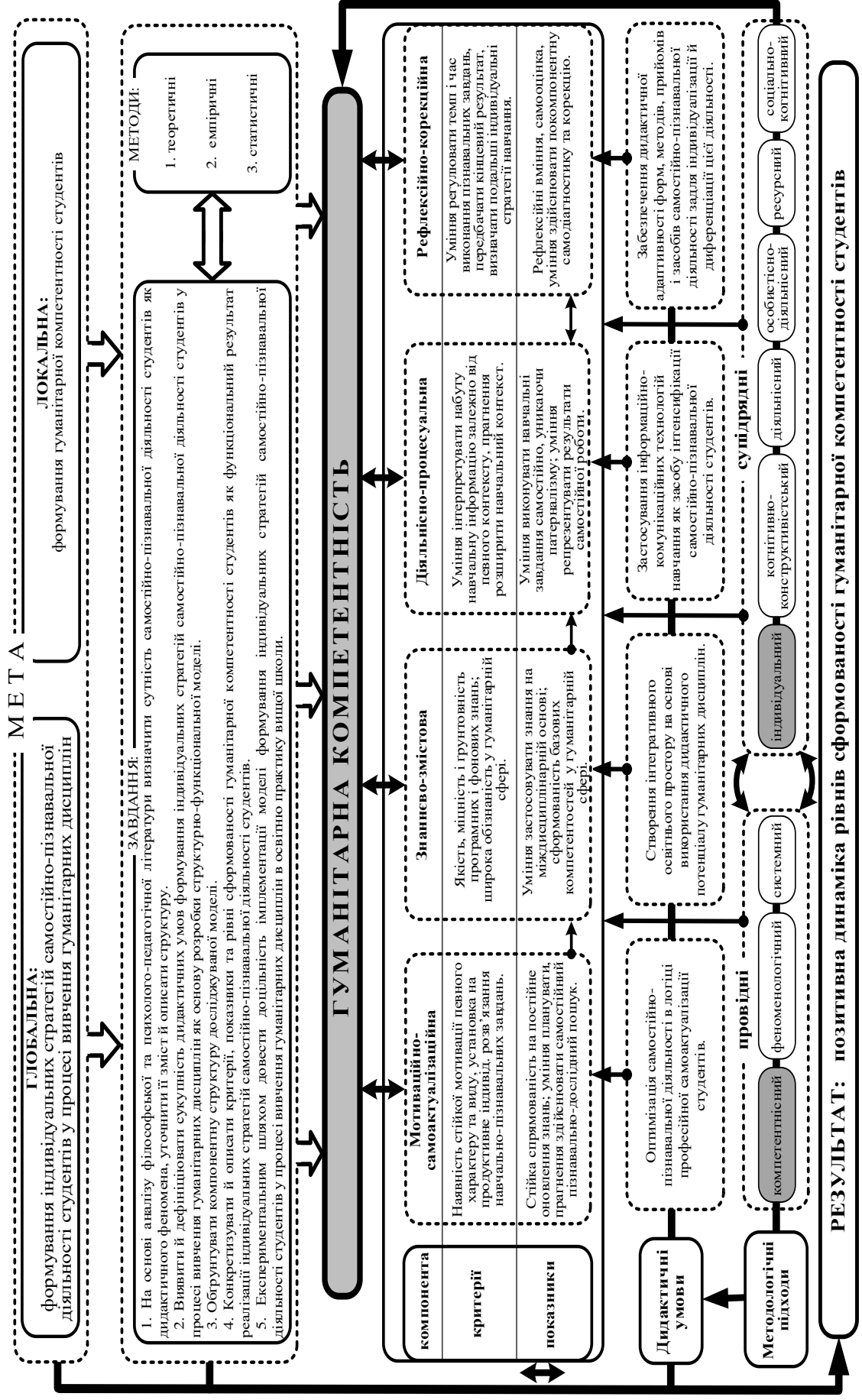

Рис. 1. Дидактична модель формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін

На завершальному етапі студентам пропонується виконання творчих завдань максимальної складності. Задля перевірки результатів застосовуються такі способи: перевірка знань за допомогою комп'ютерних тестів контролю; надання вибору тестів різного ступеня складності залежно від вихідного рівня й бажаної оцінки; аналіз студентами власного індивідуального плану, котрий було розроблено на початку курсу. Описані етапи формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів дають змогу дійти висновку про те, що структурно-функціональні компоненти дидактичної моделі перебувають у нерозривних зв'язках, котрі ґрунтуються на створенні комплексу дидактичних умов.

Визначення компонент і рівнів вияву (покомпонентно й у сукупності) сформованості гуманітарної компетентності було здійснено для того, щоб оцінити, якою мірою створення комплексу дидактичних умов впливає на ефективність реалізації індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

У третьому розділі «Експериментальна апробація дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін» схарактеризовано основні етапи дослідно-експериментальної роботи, логіка виокремлення яких базувалася на необхідності здійснення практичної апробації авторської дидактичної моделі. Уточнено критерії та показники вияву рівнів сформованості компонент гуманітарної компетентності студентів.

На констатувальному етапі педагогічного експерименту було з'ясовано, що стан сформованості гуманітарної компетентності в контрольній групі (КГ) та експериментальній групі (ЕГ) не можна вважати достатнім. Таким чином, було розроблено технологію реалізації дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, яка включає три етапи (підготовчий етап, етап реалізації, етап контролю).

Формувальні впливи в межах створення описаних дидактичних умов було спрямовано на кожен з чотирьох компонент гуманітарної компетентності студентів. Мотиваційно-самоактуалізаційна компонента зазнала впливу під час здійснення презентацій бізнес-проектів іноземною мовою, упровадження власного індивідуального плану студентами, проведення науково-методичних семінарів для викладачів гуманітарних дисциплін закладів вищої освіти. Знаннєво-змістова компонента актуалізувалася під час проведення розмовного клубу (Speaking Club) з носіями мови. Задля підвищення показників діяльнісно-процесуальної компоненти застосовувалася інтерактивна навчальна програма "Tell me more", а також окремі заздалегідь підготовлені акти інтеракції у процесі вивчення іноземної мови. Рефлексійно-корекційна компонента зазнала формувального впливу через застосування комп'ютерних тестів контролю для перевірки знань, факультатив «Психологія англійською» ("Psychology in English"), відкритих заходів, котрі передбачають активну інтеракцію учасників (конкурсів, круглих столів, квестів) із гуманітарних дисциплін.

Контрольний етап педагогічного експерименту було спрямовано на узагальнення результатів і підведення підсумків дослідної роботи. Аналіз результатів контрольного зрізу виявив суттєве підвищення рівнів сформованості гуманітарної компетентності за всіма компонентами в ЕГ. Достовірність отриманих результатів було перевірено шляхом застосування методів математичної статистики. У КГ, де викладання гуманітарних дисциплін відбувалося за традиційними програмами, показники підвищилися несуттєво, що підтвердило ефективність імплементації дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін в освітню практику вищої школи. У табл. 1 міститься підсумкова інформація, що унаочнює динаміку вияву рівнів сформованості гуманітарної компетентності студентів ЕГ.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості гуманітарної компетентності студентів в експериментальній групі (%)
(покомпонентно)

Компоненти	Констатувальний етап	Контрольний етап	Динаміка
Високий рівень			
Мотиваційно-самоактуалізаційна	39,08	44,83	+ 5,75
Знаннєво-змістова	19,54	29,89	+ 10,35
Діяльнісно-процесуальна	8,05	17,24	+ 9,19
Рефлексійно-корекційна	14,94	25,29	+ 10,35
Середній рівень			
Мотиваційно-самоактуалізаційна	42,53	48,58	+ 6,05
Знаннєво-змістова	36,78	48,28	+ 11,5
Діяльнісно-процесуальна	40,23	56,32	+ 16,09
Рефлексійно-корекційна	40,23	50,57	+ 10,34
Низький рівень			
Мотиваційно-самоактуалізаційна	18,39	6,59	– 11,8
Знаннєво-змістова	43,68	21,83	– 21,85
Діяльнісно-процесуальна	51,72	26,44	– 25,28
Рефлексійно-корекційна	44,83	24,14	– 20,69

Для визначення рівнів статистичної значущості отриманих емпіричних даних було застосовано середнє арифметичне та коефіцієнт згоди χ^2 Пірсона, за яким на підставі отриманих даних було розраховано цей коефіцієнт для ЕГ та КГ по кожній із компонент гуманітарної компетентності. Для мотиваційно-самоактуалізаційної компоненти отримане значення $\chi^2 = 17,9$ для ЕГ значно більше $\rho_{0,05} = 5,991$ і більше $\rho_{0,01} = 9,210$, що свідчить про достовірність розподілу результатів дослідження за виявом рівня сформованості мотиваційно-самоактуалізаційної компоненти гуманітарної компетентності, для КГ отримане значення $\chi^2 = 0,06$ менше за $\rho_{0,05} = 5,991$ та $\rho_{0,01} = 9,210$. Знаннєво-змістова компонента: $\chi^2 = 24,5$ для ЕГ та $\chi^2 = 2,33$ для КГ; діяльнісно-процесуальна компонента: $\chi^2 = 29,31$ для ЕГ, $\chi^2 = 2,21$ для КГ; рефлексійно-корекційна компонента: $\chi^2 = 20,95$ для ЕГ, $\chi^2 = 0,19$ для КГ. Отримані результати свідчать

про те, що виявлені та створені дидактичні умови й розгортання на цій основі дидактичної моделі індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів є найбільш результативними для середнього рівня в ЕГ: вдалося покращити показники гуманітарної компетентності в середньому на 9%. У межах високого рівня також спостерігається позитивна динаміка (близько 8%). Експериментальні дані підтверджують існування тісного взаємозв'язку та взаємовпливів між компонентами гуманітарної компетентності.

Статистичний аналіз результатів діагностики на контрольному етапі експерименту є основним доказом ефективності імплементації дидактичної моделі в освітню практику вищої школи.

Отже, маємо всі підстави стверджувати, що дослідно-експериментальна робота з активації дидактичних умов та апробації дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін мала позитивний результат, що доводить правильність висунутої на початку дослідження гіпотези й виявляється достатньою підставою для констатації факту досягнення мети наукової праці та виконання відповідних завдань.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній праці теоретично обґрунтовано й вивчено у практиці вищої школи проблему формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, що передбачало розроблення й експериментальну перевірку ефективності дидактичної моделі на основі створення відповідного комплексу дидактичних умов.

Узагальнення результатів науково-педагогічного пошуку та дослідно-експериментальної роботи надають підстави для формулювання висновків:

1. На основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури визначено сутність самостійно-пізнавальної діяльності студентів як дидактичного феномена, уточнено її зміст та описано структуру. Висвітлено основні підходи до тлумачення поняття самостійно-пізнавальної діяльності студентів. На основі дослідження понять: «самостійна робота», «навчальна робота», «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність», «пізнавальна самостійність» – уточнено розуміння «самостійно-пізнавальної діяльності», з'ясовано її види та типи. Досліджено індивідуально-психологічні особливості суб'єктів навчання, що впливають на результативність навчальної діяльності. Розкрито дидактичний потенціал й уточнено дидактичні функції гуманітарних дисциплін у контексті формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів. З'ясовано, що індивідуальні стратегії самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін – це довгостроковий недеталізований інтегрований план реалізації діяльності, спрямованої на самостійне отримання знань, за умови врахування індивідуально-психологічних особливостей особистості студента, метою якого

є формування гуманітарної компетентності. Реалізація індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів дає змогу переорієнтувати хід професійної підготовки студента на кінцевий результат, підпорядкувати зміст, форми, методи та прийоми навчання в закладах вищої освіти цільовим настановам, співвіднести їх із загальною метою фахової підготовки спеціаліста.

2. Виявлено сукупність дидактичних умов як основу обґрунтування структурно-функціональної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, до яких належать: оптимізація самостійно-пізнавальної діяльності в логіці професійної самоактуалізації студентів; створення інтегративного освітнього простору на основі використання дидактичного потенціалу гуманітарних дисциплін; застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання як засобу інтенсифікації самостійно-пізнавальної діяльності студентів; забезпечення дидактичної адаптивності форм, методів, прийомів і засобів самостійно-пізнавальної діяльності задля індивідуалізації й диференціації цієї діяльності.

Дієвість створених дидактичних умов перевірено в процесі викладання й навчання гуманітарних дисциплін (англійської мови, української мови, психології) і доведено із застосуванням методів математичної статистики.

3. Обґрунтовано структурно-функціональні компоненти дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: *мотиваційно-самоактуалізаційну, знаннево-змістову, діяльнісно-процесуальну, рефлексійно-корекційну*.

Розкрито сутність і зміст дидактичного механізму моделювання як основи системного розуміння процесу формування індивідуальних стратегій, схарактеризовано основні принципи й положення педагогічного моделювання.

4. Конкретизовано й описано критерії, показники та рівні сформованості гуманітарної компетентності студентів як функціонального результату реалізації індивідуальних стратегій. Кожну із визначених компонент – мотиваційно-самоактуалізаційну, знаннево-змістову, діяльнісно-процесуальну, рефлексійно-корекційну – було досліджено відповідно рівня її вияву (низький, середній, високий).

Основними критеріями обрано: для мотиваційно-самоактуалізаційної компоненти – наявність стійкої мотивації певного характеру та виду, установка на продуктивне індивідуальне розв'язування навчально-пізнавальних завдань, інтерес до самостійно-пізнавальної діяльності в гуманітарній сфері; знаннево-змістової – якість, міцність і ґрунтовність програмних і фонових знань; широка обізнаність у гуманітарній сфері; діяльнісно-процесуальної – уміння інтерпретувати набуту навчальну інформацію залежно від певного контексту, прагнення й уміння розширити навчальний контекст; рефлексійно-корекційної – уміння регулювати темп і час виконання пізнавальних завдань, уміння передбачати кінцевий результат, прогнозувати на смисловому рівні, визначати подальші індивідуальні стратегії навчання. Відповідно до кожного критерію визначено єдність конкретизованих показників.

5. Експериментальним шляхом доведено доцільність імплементації структурно-функціональної дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін в освітню практику вищої школи. Опрацювання отриманої експериментальної інформації засвідчило недостатній рівень сформованості гуманітарної компетентності студентів і довело необхідність удосконалення й розвитку всіх її компонент. На формувальному етапі педагогічного експерименту реалізовано дидактичні впливи, передбачені розгортанням авторської моделі на основі створення відповідних умов.

На контрольному етапі педагогічного експерименту підведено підсумки дослідної роботи шляхом проведення контрольних зрізів, результати яких засвідчили позитивну динаміку в межах усіх рівнів сформованості гуманітарної компетентності в ЕГ. Установлено існування тісного взаємозв'язку й взаємовпливів між складниками моделі реалізації дидактичних умов формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. За допомогою сучасних методів математичної статистики підтверджено достовірність проведеного дослідження, що підтверджується такими показниками: коефіцієнт згоди Пірсона для мотиваційно-самоактуалізаційної компоненти $\chi^2 = 17,9$, для знаннево-змістової компоненти $\chi^2 = 24,5$, для діяльнісно-процесуальної компоненти $\chi^2 = 29,31$, для рефлексійно-корекційної компоненти $\chi^2 = 20,95$.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми організації самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Подальшої розробки потребують питання генералізації змісту самостійної навчальної діяльності, науково-методичного та психологічного забезпечення системи самостійно-пізнавальної діяльності в умовах неперервної освіти на основі більш широкого впровадження самостійної навчальної діяльності суб'єктів пізнавального процесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бондаревська О. М. Сутнісне розуміння самостійно-пізнавальної діяльності студентів як психолого-педагогічна проблема. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2015. № 52. С. 64–69.

2. Бондаревська О. М. Методологічні підходи до розв'язання проблеми формування самостійно-пізнавальної діяльності студентів. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг, 2015. Вип. 44. С. 14–17.

3. Бондаревська О. М. Реалізація положень компетентнісного підходу у процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля*. Дніпропетровськ, 2015. Т. 2. Вип. 10. С. 114–119.

4. Бондаревська О. М. Дидактичні умови формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів. *Молодь і ринок*. 2016, № 9. С. 110–114.

5. Бондаревська О. М. Моделювання як теоретичний метод у процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови. *Молодь і ринок*, 2016. № 11-12. С. 127–30.

6. Бондаревська О. М. Структура дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій студентів у процесі викладання іноземних мов. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля*. Дніпропетровськ, 2017. Т. 1. Вип. 13. С. 144–149.

7. Bondarevska O. Significance of the teaching organization of the humanitarian disciplines in technical higher education institution in the context of the individual strategies formation of the students' independent-cognitive activity. *Metallurgical and Mining Industry*. 2016. Vol. 8. P. 36–39.

8. Бондаревська О. М. Індивідуалізація навчання та індивідуальні стратегії самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі викладання іноземних мов. *Perspectives of research and development: Collection of scientific articles*. SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. P. 116–119.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Бондаревська О. М. Пізнавальна діяльність студента як педагогічна категорія. *Ольвійський форум – 2014: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 4-7 черв. 2014 р.). Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. С. 132–133.

10. Бондаревська О. М. Психолого-педагогічна проблема розуміння сутності самостійно-пізнавальної діяльності студентів. *Сталий розвиток промисловості та суспільства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 20-22 трав. 2015 р.). Кривий Ріг, 2015. Т. 2. С. 11–12.

11. Бондаревська О. М. Особливості організації навчання гуманітарних дисциплін у контексті формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів. *Розвиток промисловості та суспільства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 25-27 трав. 2016 р.). Кривий Ріг, 2016. Т. 2. С. 8.

12. Бондаревська О. М. Дидактичні умови як структурно-функціональні компоненти дидактичної моделі формування індивідуальних стратегій самостійної діяльності студентів. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12-13 серп. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 144.

13. Бондаревська О. М. Моделювання у процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови. *Іноземна мова як засіб мобільності майбутніх фахівців*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 1-2 бер. 2017 р.). Кривий Ріг: Видавничий центр ДВНЗ «КНУ», 2017. С. 49–50.

14. Бондаревська О. М. Особливості використання інформаційних технологій у процесі формування самостійно-пізнавальної діяльності студентів. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики*: матеріали II міжнар.

наук-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 13 квіт. 2017 р.). Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2017. С. 102–104.

15. Бондаревська О. М. Аналіз компонентів гуманітарної компетентності студентів у процесі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності. *Становлення і розвиток педагогіки*: матеріали II міжнар. наук-практ. конф. (м. Харків, 16-17 лют. 2018 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2018. С. 40–42.

16. Бондаревська О. М. Технологія реалізації дидактичної моделі індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. *Актуальні проблеми сучасної науки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8-9 черв. 2018 р.). Київ, 2018. С. 7–8.

Наукові праці, які додатково відображують наукові результати дослідження

17. Bondarevska O. Modeling as a basis of pedagogical technologies in the process of the individual strategies formation of students. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського. 2017. Вип. 14. С. 21–23.

18. Bondarevska O. Influence of individual-psychological peculiarities of personality on foreign language training. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського. 2018. Вип. 16. С. 5–10.

19. Бондаревська О. М. English for Industrial Engineering. Навчальний посібник до вивчення дисципліни «Іноземна (англійська) мова» для студентів спеціальності 133 Галузеве машинобудування спеціалізації «Обладнання переробних і харчових виробництв» та спеціальності 142 «Енергетичне машинобудування» спеціалізації Холодильні машини і установки. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. 165 с.

АНОТАЦІЯ

Бондаревська О. М. Формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2018.

Дисертаційну працю присвячено розв’язанню проблеми формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. У роботі висвітлено основні підходи до тлумачення феномена самостійно-пізнавальної діяльності студентів. На основі дослідження таких понять, як «самостійна робота», «навчальна робота», «пізнавальна робота», «пізнавальна активність», «пізнавальна самостійність», уточнено визначення «самостійно-пізнавальної діяльності», з’ясовано її види та типи. Виявлено й описано сукупність дидактичних умов як основу обґрунтування структурно-функціональної моделі формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення

гуманітарних дисциплін. Розроблено дидактичну модель формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Конкретизовано й описано критерії, показники та рівні сформованості гуманітарної компетентності студентів як функціональний результат реалізації індивідуальних стратегій.

Емпіричним шляхом підтверджено ефективність розробленої дидактичної моделі та дидактичних умов.

Ключові слова: самостійно-пізнавальна діяльність, індивідуальні стратегії, гуманітарна компетентність, дидактична модель, моделювання, гуманітарні дисципліни, іноземна мова.

АННОТАЦИЯ

Бондаревская Е. М. Формирование индивидуальных стратегий самостоятельно-познавательной деятельности студентов в процессе изучения гуманитарных дисциплин. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2018.

Диссертационная работа посвящена решению проблемы формирования индивидуальных стратегий самостоятельно-познавательной деятельности студентов в процессе изучения гуманитарных дисциплин. В работе изложены основные подходы к толкованию феномена самостоятельно-познавательной деятельности студентов. На основе исследования таких понятий, как «самостоятельная работа», «учебная работа», «познавательная работа», «познавательная активность», «познавательная самостоятельность», уточнено определение «самостоятельно-познавательной деятельности», выявлены ее виды и типы. Определена и описана совокупность дидактических условий как основа обоснования структурно-функциональной модели формирования индивидуальных стратегий самостоятельно-познавательной деятельности студентов в процессе изучения гуманитарных дисциплин. Разработана дидактическая модель формирования индивидуальных стратегий самостоятельно-познавательной деятельности студентов в процессе изучения гуманитарных дисциплин. Конкретизированы и описаны критерии, показатели и уровни сформированности компонент гуманитарной компетентности студентов как функциональный результат реализации индивидуальных стратегий.

Эмпирическим путем подтверждена эффективность разработанной дидактической модели и дидактических условий.

Ключевые слова: самостоятельно-познавательная деятельность, индивидуальные стратегии, гуманитарная компетентность, дидактическая модель, моделирование, гуманитарные дисциплины, иностранный язык.

SUMMARY

Bondarevskaya O. M. Individual strategies formation of students' independent-cognitive activity in the process of studying humanitarian disciplines. - Qualifying scientific research, manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.09 – Theory of Education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, 2018.

The results of pedagogical research on the substantiation of individual strategies formation of students' independent-cognitive activity in the process of studying humanitarian disciplines are presented in the dissertation.

The scientific relevance of the research is conditioned due to the didactic problems characteristic of higher education domain: the problem of the requirements for the level of specialists' training in the process of education in HEI; the problem of increasing the number of independent work hours in conditions of insufficient development of students' practical skills and skills of independent-cognitive activity; the problem of inadequately developed technological mechanisms of influence on the individual strategies formation for students' independent-cognitive activity in the process of studying humanitarian disciplines.

In the process of the research such approaches as the competence approach, phenomenological, systematic, individual, cognitive-constructivist, activity, personal-activity, resource and social-cognitive ones were applied.

The following basic concepts "educational activity", "independent activity", "cognitive activity", "independent cognitivity", which, in their turn, provided the basis for interpreting the key notion for the research – "individual strategies of students' independent-cognitive activity in the process of studying humanitarian disciplines» – a long-term non-detailed integrated plan of the activity realization aimed at independent knowledge obtaining, taking into account individual and psychological features of the personality, with the final purpose of the plan – to form humanitarian competence. It is specified and described criteria, features and levels of students' humanitarian competence formation; it is developed a program of research and experimental work.

The didactic conditions for individual strategies formation of students' independent-cognitive activity in the process of studying humanitarian disciplines are outlined as: optimization of independent-cognitive activity in the logic of professional self-actualization of students; creation of an integrative educational space on the basis of the didactic potential use of humanitarian disciplines; application of information-and-communication technologies in training as a means of the intensification of students' independent-cognitive activity; didactic adaptability providing of forms, methods, technics and means of independent-cognitive activity for the purpose of individualization and differentiation of this activity. The effectiveness of the didactic conditions was tested in the process of teaching humanities (the English language, Ukrainian and Psychology) and confirmed by methods of mathematical statistics.

Further development has become a matter of didactic potential and didactic functions of humanitarian disciplines concerning the process of individual strategies formation of the students' independent-cognitive activity.

The criteria and features of the components formation in terms of students' humanitarian competence are outlined: the criterion of the motivational-and-self-actualization component reflects the presence of sustained motivation of a certain character and type, the focus on the productive individual solution of educational and cognitive tasks; knowledge-and-content component – quality, strength and solidity of curricular and background knowledge as well as broad awareness in the humanitarian sphere; active-and-procedural – ability to interpret the acquired learning information depending on a certain context, aspiration and ability to expand the educational context; reflexive-and-procedural – ability to regulate the pace and time of cognitive tasks fulfilment, predict the outcoming result, define further individual learning strategies. The feature of motivational-and-self-actualization component reflects a steady focus on constant renewal of knowledge, ability to plan, aspiration to perform independent cognitive-research search; knowledge-and-content – ability to apply knowledge on an inter-subject basis, the formation of basic competency in the humanitarian sphere; active-and-procedural – ability to perform academic tasks independently, avoiding paternalism, ability to represent the results of independent work; reflexive-procedural – reflexive skills, self-esteem, ability to perform component self-diagnosis and correction.

According to the criteria and features, the level of humanitarian competence formation is determined as low, average, high.

The practical value of the obtained results comprises the development and introduction of a didactic model of individual strategies formation of students' educational activities as well as implementation of corresponding didactic conditions, namely, development and application of an optional course "Psychology in English" into the educational process; application of Interactive Training Program "Tell me More" in the process of studying a foreign language, conducting scientific-methodological seminars for the teachers of humanitarian disciplines, elaboration and application of the training manual "English for Industrial Engineering", presentation of business projects in the foreign language, introduction of the students' own individual plan of studies, work in MOODLE, application of act of interaction, checking knowledge through computer control tests, arranging Speaking clubs with native speakers, conducting open public events (contests, roundtables, quests) in humanitarian disciplines.

The basic provisions and conclusions of the research can be implemented when organizing students' independent-cognitive activity in the process of studying humanitarian disciplines; developing educational and methodological support of humanitarian disciplines in HEI.

Key words: independent-cognitive activity, individual strategies, humanitarian competence, a didactic model, modelling, humanitarian disciplines, a foreign language.

Підписано до друку 17.12.2018 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. №12/18/2-2

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013 р.
ФОП Осадца Ю.В.